

Конспект лекції 11 –

ЗАКОН ПРИЧИНОВО-НАСЛІДКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

Триває наш розгляд епістемологічних принципів, які допоможуть нам у визначення правдивості чи хибності того чи іншого світогляду. Я хотів би стисло повторити ці три принципи. **Перший принцип – це закон несуперечности**, засадничий закон логіки, мислення. І в попередніх двох лекціях ми стисло намагались розглянути цей закон. Сьогодні ми розглянемо **другий епістемологічний принцип – закон причиново-наслідкових зав'язків**, і ми поглянемо на його значення і роль у християнській апологетиці. І **третій принцип**, який ми розглянемо пізніше – це **вірогідність знань, отриманих через органи відчуттів**.

Отже, *закон причиново-наслідкового зв'язку*. Визначення цього закону доволі просте: *він каже, що у кожного наслідку є своя причина, яка має бути більшою, або в крайньому разі дорівнювати наслідку*. Згідно з законом збереження енергії чи закону ентропії причина має бути більшою, або в крайньому разі дорівнювати наслідку. Ентропія визначає міру незворотнього розсіювання енергії. Бо не всю енергію системи можна використовувати для перетворення в якусь корисну роботу. Тому причина має бути більше за наслідок, або в крайньому разі має бути рівною в ідеальних умовах.

Зауважте, що якщо хтось намагається заперечити закон причиново-наслідкового зв'язку, то він користується цим законом. Він намагається зробити щось – спростування – для того, щоб змінити вашу думку – це наслідок. Фактично, спростовуючи цей закон, ми доводимо його легітимність його дії. Якщо хтось намагається заперечити цей закон, то він замахується на основу знань та науки: медицину, економіку, ботаніку, фізику – і всю решту дисциплін. Саме вони і шукають пояснення причин наочних змін. І ось коли вчені знаходять причину якогось наслідку, тоді вони будуть керувати наслідками. І я сьогодні міг записати цю лекцію, ви сьогодні змогли її послухати лише тому, що сучасна наука розвивалась, спираючись на закон причиново-наслідкового зв'язку. Був пошук причин певних наслідків, і ось керуючи цими причинами можемо керувати наслідками. Водночас, зауважте, що Біблія має на увазі дію цього закону скрізь і повсюдно. Погляньмо на уривок з Євангелії від Івана 3 розділ, другий вірш, коли до Ісуса Христа вночі прийшов Никодим. І ось в цьому місці написано такі слова: *«Він до Нього прийшов уночі, та й промовив Йому: Учителю, знаємо ми, що прийшов Ти від Бога, як Учитель, бо не може ніхто таких чуд учинити, які чиниш Ти, коли Бог із ним не буде.»* Зауважте, *причина – «з Тобою Бог», наслідок – «Ти можеш чинити чуда»*. І саме тому, що Ісус Христос міг чинити такі чуда, вони побачили причину цього, присутність із Ним Бога. Такий ось відбувається поперховий приклад *закон причиново-наслідкового зв'язку*. Цей закон передбачає наявність якоїсь дієвої особи, яку уповноважено силою; хтось

виконує роботу, стає причиною, і ми бачимо наслідки докладених зусиль, витраченої енергії, ми бачимо наслідки, які є наслідком цієї причини.

Чому цей закон важливий, для нас, християн, які обстоюють християнський світогляд, чому а в апологетиці важливий закон причиново-наслідкового зв'язку. Я б хотів сказати, що цей закон справдавна апологети використовували в своїх аргументах щодо існування Бога. По-перше, сама Біблія використовує аргумент причиново-наслідкового зв'язку на захист, чи демонструє розумність прийняти за факт існування Бога. В листі до Євреїв 3 розділ, четвертий вірш автор цього послання пише: «*Усякий бо дім хтось будує, а Той, хто все збудував, то Бог.*» Якщо ми бачимо будинок, то розуміємо, що існування цього будинку мало якусь причину, тобто, були архітектори, будівельники, бо будинок не з'явився сам собою. Бо ще ніхто в світі не бачив, щоб будинки з'являлись самі собою. І ось Біблія наводить оцю аналогію. І автор листа до Євреїв каже, що так само і весь світ, який ви бачите, повинен мати причину свого існування. І причина існування світу є Бог, Який улаштував усе є Бог. Часто можна почути, що немає аргументів, що доводять існування Бога. Це неправильні твердження. Цей вірш є якраз космологічним аргументом, що відштовхується від факту існування всесвіту, і саме йому ми знаходимо Причину існування всесвіту – це Бог.

І розмірковуючи над походженням нашого світу тобто, наслідку, і йдучи від наслідку назад до достатньої причини, християни намагаються показати ось цю величезну ймовірність того, що Бог існує, як Першопричину всього наявного. Якщо ми відкидаємо Першопричину існування світу, то тоді ми порушуємо закон причиново-наслідкового зв'язку. Зверніть увагу, заперечення причини існування світу – це, фактично, ненауково, ненауковий підхід заперечення причиново-наслідкового зв'язку. Бо вся сучасна наука ґрунтується, спирається на цей принцип причинності. Без нього не було б прогресу, вся сучасна наука не може апелювати без закону причинності. І християни, спираючись на цей закон, закон науки, мислення виводять подальшу причину існування світу. Як я вже згадав той аргумент, із факту існування всесвіту розвивається космологічний аргумент. Його використовують вже протягом століть, сягаючи корінням, швидше за все, роздумів Аристотеля, який доводив, що існування досконалого, перевершеної істоти конче потрібно для того, що будь яка подія потребує своєї причини. А потім потрібна бути безпричинна причина, тобто Першопричина, щоб наш світ мав сенс. Закон, по-суті, каже, що якщо щось існує, то, як наслідок, існує і причина існування цього наявного. Хоч закон не дає самого знання, *що саме існує*, він просто стверджує, що повинна бути причина чогось того, що існує. Я хотів би сказати, що часом християни грішать законом причиново-наслідкового

зв'язку. І найпростіше порушення – це зачароване коло у визначенні чи в аргументації. Це коли одну думку підтверджують іншою, а інша ґрунтується на першій. В результаті думка залишається необґрунтованою, хоч виглядає так, що було наведено аргументацію. Приклад: Біблія – це Слово Боже. Чому? Бо Біблія каже про це. Біблія сама каже, що вона – Слово Боже, отже, ми довели, що вона Слово Боже. І через це я б закликав бути доволі обережним і ніколи не допускати помилки зачарованого кола у визначенні чи аргументації.

Звісно, що такий простий доказ в існуванні Бога не приймається прибічниками атеїстичного світогляду, тими, хто відкидають існування метафізики, духовної складової нашої реальності. Можливо, в тих книгах, які я наводжу, як підручники, ви прочитаєте більше. В мажах лекції нашого короткого питання, я хотів би згадати ім'я одного відомого критика, шотландського філософа XVIII століття Девіда Юма, й зокрема його критику причинно-наслідкового зв'язку. Не буду говорити багато про його життєпис, але він залишив по собі глибокий слід і як мислитель теїстичного світогляду. Що стосується закону причинно-наслідкового зв'язку, то Девід Юм казав наступне, що справжня проблема між причиною і наслідком полягає в тому, що ми не можемо точно знати справжню причину наслідку. Тобто, коли дві події, що стоять одне біля одного, нам здається, що одна є наслідком іншої, але так не є насправді. Тут він наводить приклад:

Коли йде дощ, трава стає мокрою. Й отже, коли це відбувається щоразу, коли триває дощ, ми висновуємо, що причина вологости трави – це дощ. Але Юм в цьому випадку сказав би, що дощ і вологість трави просто дотичні одне до одного. І через це ми вважаємо, що дощ – причина, а мокра трава – наслідок. Але Юм ніколи не стверджував би, що дощ – причина того, що трава волога. І наскільки нам це не здавалося дивним чи абсурдним таке твердження, але, по-суті, вся його критика закону причинно-наслідкового зв'язку зводилася до того, що ми не можемо знати причину. А якщо ми не можемо знати причину, то не можемо стверджувати про наявність причинно-наслідкового зв'язку.

Я хотів би навести ще один класичний приклад, що є в підручниках з апологетики чи філософії на критику Девіда Юма – це ілюстрація на прикладі гри у більярд. Можливо ви колись грали в більярд. Уявіть стіл для гри в більярд, лузи на протилежному боці від гравця. Ви тримаєте кий. І ось перед гравцем на столі є куля, а в центрі стола куля під номером вісім. І уявіть собі, що ви хочете цю кулю під номером вісім загнати до лузи, і для цього ви берете кия, трете крейдою, і так акуратненько б'єте кием по-кулі перед собою, який у свою чергу б'є по кулі, який вдаряє по кулі номер вісім і куля під номером вісім потрапляє в лузу. Чи спостерігається при цім причинно-наслідковий зв'язок? На думку Девіда Юма те, що

ми спостерігаємо – це просто звичайна чи дотична подія. Тобто, одна подія йде за іншою. Але в жодному випадку удар не став причиною того, що куля під номером вісім опинилася в лузі. Це є сама сутність розмірковувань Девіда Юма. Через те, що ми не можемо знати причину і зв'язок шляхом роздумів чи нашими органами відчуттів, тому ми не можемо достеменно знати причину даної події. А коли ми не можемо знати, що є причиною події, то ми й не можемо говорити про причинність, ми ніколи не зможемо дізнатись, що ж насправді є причиною.

Можливо дуже стисло ми продемонструємо помилковість таких міркувань Девіда Юма. По-перше, ми відразу бачимо порушення закону несуперечности. Девід Юм намагається прирівняти два різних твердження: «А» він намагається прирівняти до «не А». Проте це два різних твердження. Одна річ казати, що ми не знаємо, або не можемо знати, що стало причиною даного наслідку, а інше – це зовсім інше твердження, що не є рівноцінним попередньому, що наслідок немає жодної причини. Зверніть увагу, що Юм намагається прирівняти «не знаю» причину до твердження «немає причини». Звісно, що це порушення закону несуперечности і його аргументація є непогрунтованою. І такі логічні помилки присутні скрізь, де є спроба спростувати біблійну правду. І ті, хто відкидають причину і наслідок зазвичай замінюють її якоюсь випадковістю. Ось тоді випадок, в лапках, для прибічників відсутности закону причиново-наслідкового зв'язку по-суті є причиною: чому це сталося? Не тому, що була причина, а тому, що випадково це сталося. В даному випадку «пан випадок» є тією ж причиною, бо неможливо піти від закону причиново-наслідкового зв'язку. Я на початку вже казав, що навіть, якщо ви намагатиметесь спростувати цей закон, ви користуєтесь цим законом, бо ви намагаєтесь досягнути якогось наслідку зміни розуміння.